

УДК 329:930.253(477.41)

Р. Я. КОВАЛЕНКО*

НАРОДНИЙ РУХ: СТАНОВЛЕННЯ. ТІЛЬКИ ФАКТИ...**(за документами Державного архіву Київської області)**

На основі документів Державного архіву Київської області висвітлено перші кроки Народного Руху України, який пройшов шлях від підтримки курсу Комуністичної партії на перебудову радянського суспільства на принципах демократії до повного розриву з КПРС і вимоги національного суверенітету України. Особливий інтерес представляють стенограми засідань парткому Київської організації Спілки письменників України, використані у статті, а також фрагменти виступів і заяв видатних письменників – фундаторів Руху Д. Павличка, І. Драча, В. Яворівського, С. Плачинди та ін.

Ключові слова: Народний Рух України (НРУ); Спілка письменників України; І (установчий) з'їзд Народного Руху України за перебудову; Д. Павличко; І. Драч; В. Яворівський.

Осередком виникнення і поширення ідеї створення масового народного руху, основною метою якого була б національна самоідентифікація українства, стала Спілка письменників України. Вперше пропозиція про створення Народного фронту України була озвучена письменником Ф.Бурлачуком і підтримана С.Плачиндою на екологічному семінарі, що відбувався у СПУ в жовтні 1988 року¹. Деякий час ця ідея жила сама по собі, не отримуючи підтримки більшості. Але пройшов місяць, і 23 листопада партком СПУ, враховуючи пропозицію звітно-виборних партійних зборів Київської письменницької організації, ухвалив створити ініціативну групу сприяння перебудові, до складу якої ввійшли І. Драч (голова), Д. Павличко, В. Маняк, В. Терен, Б. Олійник, Ю. Мушкетик, М. Слабошпицький, С. Тельнюк, Б. Рогоза, О. Мусієнко².

Ідея виникнення Народного фронту виникла не на порожньому місці: у 1988 році у соціально-політичному просторі України вже існували так звані “неформальні” об'єднання – Товариство української мови ім. Т. Г. Шевченка, “Народний союз сприяння перебудові”, Товариство “Меморіал”, Українознавчий клуб “Спадщина”, Український культурологічний клуб, Українська Гельсінська спілка та ін.³ Наприкінці листопада біля будинку СПУ відбувся мітинг за участю деяких неформаль-

---

* Коваленко Рена Яківна – головний спеціаліст відділу використання документів та інформаційних технологій Державного архіву Київської області.

них об'єднань, на якому було прийнято рішення рекомендувати СПУ створити Народний фронт України, після чого за ініціативою І. Драча розпочався процес перетворення вже згаданої ініціативної групи у Народний фронт.

Практично одночасно в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка за пропозицією секретаря партбюро В.Брюховецького також була створена подібна ініціативна група⁴.

29 грудня 1988 року на засіданні парткому Київської організації Спілки письменників України були зачитані підготовлені ініціативною групою сприяння перебудові проекти програмних документів. Саме на цьому засіданні у промові І.Драча чи не вперше прозвучало словосполучення “народний рух за перебудову”, який слід було активізувати⁵. Подальша робота над програмними документами руху здійснювалася спільно з ініціативною групою В.Брюховецького. Результатом її стали “Відозва до всіх громадян Української Радянської Соціалістичної Республіки” і Програма Народного Руху України за перебудову. 30–31 січня 1989 року обидва документи були підтримані зборами колективу Інституту літератури та загальними зборами Київської письменницької організації⁶.

16 лютого 1989 року після внесення деяких змін проект програми Народного Руху був надрукований у газеті “Літературна Україна”⁷.

Особливістю першого етапу становлення цього суспільно-політичного об'єднання, так би мовити, його внутрішньоутробного періоду, була цілковита підтримка курсу КПРС на перебудову суспільства на засадах демократії та гласності і підкреслення своєї партійної лояльності абсолютною більшістю СПУ. Наведемо деякі характерні для того часу виступи:

“<...> Наш рух, наші товариства повинні передусім спиратися на нашу партійну совість. Навіщо потрібний народний рух? Суть ось у чому. Якби ми бачили, що перебудова йде добре, то й не треба було б народного руху за перебудову. <...>” (Д.Павличко, 29 грудня 1988 р. Виступ на засіданні парткому Київської організації Спілки письменників України)⁸.

“<...> Ясно, що жодна із громадських організацій немислима без керівництва партії. Народний Рух не замінить партію. Він йде на зустріч партії. <...>” (П.Осадчук, 26 січня 1989 р. Виступ на засіданні парткому Київської організації Спілки письменників України).⁹

“<...> Зараз гостро стоїть питання участі комуністів у НРУ. Це, мені здається, священний обов'язок комуністів – не полишати НРУ на самовплив, напризволяще, не втрачати ініціативу в рухові. Є протилежні думки. Але партія не може бути однокрилою. Пар-

тія зараз, мені здається, за умов соціалістичного плюралізму мусить мати два крила – ліве і праве. Поки-що праве крило побиває ліве. Це – партійне самоїдство. Однокрилий птах летіти не може. Він здатен повзати. Тому мусить бути дужим і ліве крило, яке, скажімо, матиме своє представництво у НРУ. <...>” (С. Плачинда, 22 червня 1989 р. Доповідь “Публіцистика: в авангарді і... в хвості перестрою” на загальних відкритих партійних зборах Київської організації Спілки письменників України)¹⁰.

На початку вересня завершилося організаційне становлення Руху. 8–10 вересня 1989 року у конференц-залі Київського політехнічного інституту відбувся I (установчий) з’їзд Народного Руху України за перестрою. На ньому були присутні 1109 (за іншими джерелами – 1121) делегатів 13 національностей від 1241 організації, які представляли 280 тис. прихильників Руху¹¹, 137 представників ЗМІ, гості з багатьох країн¹².

На той момент це громадсько-політичне об’єднання, що знаходилося ще у фазі патріотичного підйому і бурхливого кількісного зростання, увібрало у себе майже весь спектр опозиційних настроїв: від ліберальних комуністів до радикальних націоналістів при домінуванні національних демократів¹³. Ця строкатість знайшла своє відображення у промовах з’їзду:

“<...> Кажуть, що ми націоналісти. Теж правда. Причому унікальні націоналісти. Без мови, без історії, без суверенної республіки, без національної свідомості, без землі – тільки отруєна хімікатами і радіацією територія, без власної історичної символіки, без власних виходів на міжнародну арену, без національної інтелігенції, без... А втім, все-одно націоналісти. Бо хочемо все це мати. <...>

<...> Запитують, як рух ставиться до партії? Безглузде сьогоднішнє запитання. Як чесні, мислячі люди можуть ставитися до комуністів Гончара і Мартиросяна, Павличка і Салія, голови страйкому шахти імені Засядька Авер’янова і Драча, Кислого і Дончика, голови Львівської міськради Котика і Загребельного? Та особливих симпатій і особливої покірності чекає від руху саме партійний апарат, що й сьогодні хоче говорити за всю партію, говорити не перед тисячами людей, котрі пильно вдивляються тобі в очі, а зі сторінок “Правди України”, вірця суловських стереотипів. Що ж! Рух платить апарату навзаєм. Та ми ладні забути про наші образи заради діла й поступу, заради того, щоб одійти від прірви, до якої нас цей апарат і привів. Не партія, а саме він, апарат, що перегнав живий динамічний інтелект та сміливу енергію партії у розфасовані догми, чиновницьке свавілля, власну безкарність, черпаючи для себе енергію в спецрозподільниках. <...>” (В. Яворівський, 8 вересня 1989 р. Доповідь на Установчому з’їзді Народного Руху за перестрою)¹⁴.

“<...> Уряд СРСР провадить щодо нашого народу ворожу політику. Тільки ворог міг віддати на розтерзання цвіт української інтелігенції 1929–30 року. Тільки ворог в особі Постишева міг цинічно відмовитися від допомоги голодуючим, яку запропонували західноукраїнські селяни і Віденський комітет на чолі з кардиналом Інціпером. Кілька десятиріч уряд СРСР вів справжню війну проти нашого народу. Депортація західноукраїнського населення в Сибір до 10% – це війна проти нашого народу. <...>

“<...> У дискусіях обговорюються різні варіанти державності, але для більшості незаперечним є факт: тільки суверенна Українська держава прискорить і забезпечить особі й народові права. <...>” (М. Горинь, 8 вересня 1989 р. Доповідь на Установчому з’їзді Народного Руху за перебудову.)¹⁵

І ще декілька яскравих тез.

У своїй співдовіді “Роль росіян у народному русі України” (друга назва – “Саперні лопатки або понтонні мости”) Д. Павличко заявив: “Не треба боятися прагнення України до незалежності з усіма атрибутами суверенітету. Ми проти виходу з СРСР. Ми за союз суверенних республік. Націоналізм улюбій формі нічого позитивного не дає. Між українським і російським народами повинні бути дружні відносини” (8 вересня 1989 р.)¹⁶.

І. Дзюба застерігав від виникнення в Україні міжнаціональних конфліктів, сприятливим підґрунтям для яких є розростання негативних чинників, таких, як: загальна ситуація у країні, дії екстремістів, національна деморалізація, непродуманість дій засобів масової інформації та об’єктивні причини. Для зупинки вогню міжнаціональних конфліктів необхідна, як він вважає, рівність усіх націй (8 вересня 1989 р.)¹⁷.

І. Салій констатував, що Рух отримав кредит довіри народу, що є позитивною реальністю, але і в ньому не повинно бути зон, закритих для критики. Партія “заговорила” перебудову, а Рух може “замітингувати” її. Разом з народом партія шукає шляхи перетворення суспільства, і тут, на думку І. Салія, проблеми між КПРС та НРУ не буде, вона штучна (9 вересня 1989 р.)¹⁸.

В. Чорновіл заявив, що зі створенням Руху, біля витоків якого стояла Українська Гельсінська Спілка, запізнилися на 1 рік, і застеріг проти розколу об’єднання. “Ми звинувачуємо КПРС у колоніальній політиці. Ми – за об’єднання сил, а не за конфронтацію, проти поділу на білих і чорних, на куркулів та бідняків, на інтернаціоналістів і націоналістів. <...> Ми проти гасла: “Геть окупантів!” В. Чорновіл підкреслив необхідність національної символіки і рівності націй (10 вересня 1989 р.)¹⁹.

Зі звітом про роботу фінансової комісії з’їзду виступила її голова Г. Антонюк, яка повідомила, що на рахунок НРУ знаходиться більше

29 тис. карбованців, які надійшли від окремих громадян та громадських організацій, наприклад, О. Смолич передала 1000 крб. При цьому доповідач підкреслила, що від спецслужб капіталістичних держав кошти не надходили.

Питання надходження фінансів отримало трохи несподіване продовження в той же день, коли з привітанням від імені американських українців виступив професор університету штату Нью-Джерсі Т. Губчак (США), який висловив задоволення з приводу відродження національної свідомості в Україні та передав 120 доларів у фонд Руху²⁰.

На третій день з'їзду був обраний керівний склад Руху та його виконавчих органів. На посаду голови НРУ був обраний І. Драч, віце-головою – С. Конєв, головою ради представників – В. Яворівський, головою ради колегій – В. Черняк, головою секретаріату – М. Горинь. З'їзд затвердив Брюховецького, Волкова, Сергєєва, Павличка, Бураковського координаторами і доручив їм сформувати раду національностей та провести вибори його голови²¹.

З'їзд прийняв Програму та Статут Народного Руху України за перебудову²², а також ряд резолюцій:

- звернення до народу України з закликом об'єднатися усім, кому дорогі цілі перебудови, з метою побудувати в Україні демократичне суспільство;
- звернення до російського населення України з закликом до об'єднання заради спільних цілей;
- резолюції про мови та по проекту “Закону про мови” з вимогою затвердити українську мову мовою міжнаціонального спілкування на території республіки разом із проголошенням рівності з українською мов усіх народів, що проживають на території України;
- резолюцію про символіку з визнанням жовто-блакитного прапора та тризуба;
- резолюцію про демілітаризацію України з пропозицією проголошення без'ядерного статусу України, виведення з її території всіх військ наступального призначення, розпуску КДБ та МВС і створення власної служби безпеки та ін.²³

Завершився з'їзд мітингом біля пам'ятника Т. Г. Шевченку, у якому взяло участь близько 2 тис. чоловік. Під час мітингу було розгорнуто близько 40 жовто-блакитних прапорів та з десяток прапорів польської “Солідарності” та республік Прибалтики²⁴.

Наступний етап становлення НРУ ознаменувався посиленням активності в організації масових політичних акцій і акцентуванням національної складової ідеології організації, що врешті-решт призвело до виходу з фарватеру КПРС, а потім і повного розриву з партією, одним з наріжних ідеологічних каменів якої був інтернаціоналізм.

Засідання парткому Київської організації СПУ 29 березня 1990 року стало знаковим для подальшої долі як Народного Руху, так і Компартії України. В той день до порядку денного поставлено розгляд заяв секретаря правління СП СРСР, секретаря правління СП України, народного депутата СРСР Д. В. Павличка, секретаря правління СП України і першого секретаря правління Київської організації, Народного депутата УРСР І. Ф. Драча та секретаря правління СП України, Народного депутата СРСР і УРСР В. О. Яворівського про вихід з рядів КПРС²⁵. У своїх заявах, виправдовуючи тривалий час перебування (і активну діяльність) у лавах КПРС незнанням трагічних сторінок радянської історії, письменники звинувачували Компартію у приховуванні приголомшливих фактів її діяльності і небажанні йти у питаннях перебудови суспільства на демократичних засадах до кінця.

“<...> Головною турботою партії на Україні була боротьба з творчою та науковою інтелігенцією, політика русифікації, розселювання і розбазарювання природних багатств республіки.

Чи не знав я про це тоді, коли вступав до партії? Не знав. Не знав ні про голод 1932–33 рр., ні про масштаби гулагу, ні про Биківню, ні про Дем'янів Лаз, не знав про безліч злочинів, заподіяних українському народові та іншим народам під керівництвом партії. Та поволі приходило те знання. Воно заперечувало мою віру і руйнувало мою ж таки творчість, в якій я намагався підносити партію, ідеалістично приписуючи їй те, до чого прагнув як комуніст. <...>

<...> Я виходжу з КПРС тому, що бажаю, не оглядаючись на старі догми, служити своєму народові, братерству людей і націй, ідеалам справедливості, Україні” (заява Д. Павличка про вихід з КПРС. 9 березня 1990 р.)²⁶.

“<...> Не хочу вдаватися до інвектив і філіпик з приводу багатьох моторошних сторінок минулого, але вже п'ять перебудовних літ засвідчують, що імперські структури нашого життя часом міняють форми, але ніколи не міняють суті. Не вдається зробити загальнодержавної російської мови, намагаються зробити її офіційною мовою. Голосно підносять права республік – і імператорським голосом Президента намагаються укоськати Литву. Комуністичний ідеал, на поклик якого ми йшли десятиліття, виявився примарним. <...>

<...> Озброєний тридцятилітнім досвідом перебування в КПРС, зараз вважаю за неможливе перебувати в її лавах” (заява І. Драча про вихід з КПРС. 20 березня 1990 р.)²⁷.

“<...> Дякуючи перемозі Горбачова в Політбюро ЦК КПРС – у партії і в комуністів, які не втратили совісті, появилася шанс спо-

кутувати перед народом за трагічні сторінки нашої історії, за велетенські провали в політиці й економіці, в духовності й культурі. Та партійна верхівка України вперто ігнорувала цей шанс. Згадаймо бодай запеклу війну з самою ідеєю Народного Руху.<...>

<...>Комуністична ідея потерпіла крах. І в нашій, і в тих країнах, в яких вона якийсь час володіла умами. Темпи перебудови партії надто мізерні, а розчарування народу в ній зростає з кожним днем. <...> Самій КПРС буде на користь поява нової, альтернативної демократичної партії, яка буде боротися не за “побудову міфічного комунізму”, а за нормальні, реальні, здійснені для кожного умови життя на українській землі. Одним із багатьох фундаторів саме такої партії я є.

Отож, я не зраджую своїм ідеалам. Я шукаю форми їх найповнішого вияву” (заява В. Яворівського про вихід із КПРС. 24 березня 1990 р.).

Вихід з лав КПРС цих трьох осіб ніби відкрив таємні шлюзи, і якщо у 1989 році партком СПУ на багатьох своїх засіданнях обговорював кандидатури до вступу в партію, то з цього моменту це питання практично не стояло: письменники стали масово покидати її ряди. Можливо, саме цей крок фундаторів Народного Руху став поворотною віхою в остаточному перевтіленні його у політичну опозицію до існуючого ладу.

Наприкінці січня 1990 року в Київській області діяло 22 районні організації Руху, 9 осередків Української республіканської партії, 5 – Української селянсько-демократичної, 3 – Демократичної партії України, 3 – Спілки Незалежної української молоді²⁸.

Подальше загострення соціально-економічної та політичної ситуації у країні, силове протистояння у Литві, страйки шахтарів, голодування студентів, справа Степана Хмари в Україні призводили до розхитування радянського ладу. А нездатність партійного керівництва нормалізувати ситуацію і поява численних нових політичних об’єднань і партій підживляла “керівну і направляючу роль КПРС”. Саме тоді скінчилася епоха реверансів Руху у бік партії, і у жовтні 1990 року з його офіційної назви випало словосполучення “за перебудову”.

Протягом 1990–1991 рр. Рух самостійно або разом з іншими опозиційними силами та партіями провів цілу низку заходів:

- 22 січня 1990 р. – “Живий ланцюг” до дня Злуки ЗУНР та УНР;
- 7–12 вересня 1990 р. – святкування 500-річчя Запорозького козацтва²⁹;
- жовтень 1990 р. – заходи для “вшанування жертв більшовицької революції”, що зібрали в Києві близько 2 тис. чоловік, у деяких інших містах республіки – від 70 до 300 чоловік;

- січень 1991 р. – акція “Вертеп”, метою якої було відновлення релігійних традицій та обрядів;
- 20 січня 1991 р. – мітинг на площі Богдана Хмельницького, присвячений 72-ій річниці об’єднання УНР та ЗУНР та 73-ій річниці обнародування IV Універсалу Центральної Ради про відокремлення УНР від Радянської Росії. Мітинг зібрав до 6 тис. учасників, був оформлений жовто-блакитною символікою – близько 130 прапорів, гаслами “За суверенну Україну!”, “Руки геть від Литви!”, “Ні –союзнаму договору!”;
- запис у громадяни Української Народної Республіки відповідно до³⁰ закону про громадянство УНР;
- березень 1991 р. – мітинги, молебні, збори, маніфестації, покладання квітів до пам’ятника Т. Г. Шевченка;
- покладання квітів на могили січових стрільців, підняття жовто-блакитних прапорів у містах і райцентрах³¹.

Наприкінці березня 1991 р. у Київській області налічувалося 20 міських та районних організацій Народного Руху загальною кількістю за різними підрахунками 1200 – 2200 осіб разом із однодумцями. Найбільш чисельними серед них були Білоцерківська крайова організація НРУ, до складу якої входило 600 чоловік, та Києво-Святошинська районна організація, що налічувала 180–200 чоловік разом із однодумцями³².

Це були перші кроки Народного Руху України за перебудову. На цьому шляху вже мали місце і далі ще будуть злети (реєстрація НРУ Радою Міністрів 9 лютого 1990 року, вибори до Верховної Ради УРСР 1990 року, коли рухівці та їхні союзники вибороли 211 мандатів з 450 і вибори I Президента України, коли кандидат від Руху В. Чорновіл посів друге місце, зібравши 23,7 % голосів), і перейменування (на II з’їзді у жовтні 1990 року, коли з назви було вилучено слова “за перебудову), і міжусобиці, і розкол (після III з’їзду Руху у лютому–березні 1992 року), і перетворення у політичну партію (після реєстрації НРУ 1 лютого 1993 року Мін’юстом України саме як політичної партії), що означало фактичний кінець існування Руху як руху, і ще один розкол у 1998 році, і втрата (в тому числі і фізична) лідерів, і усунення з політичної арени більш активними конкурентами-однодумцями³³. Все це буде потім. А у 1989 році все тільки починалося...

¹ Державний архів Київської області (далі – Держархів Київської обл.), ФП-5, оп. 117, спр. 748, арк. 4.

² Держархів Київської обл., ФП-28, оп. 9, спр. 112, арк. 157.

³ Держархів Київської обл., ФП-1, оп. 88, спр. 236, арк. 21; спр. 479, арк. 5–6, 25; I з’їзд Народного Руху України. – <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.

⁴ Держархів Київської обл., ФП-5, оп. 117, спр. 748, арк.4.

- ⁵ Держархів Київської обл., ФП-28, оп. 9, спр. 112, арк. 165.
- ⁶ Держархів Київської обл., ФП-5, оп. 117, спр. 748, арк. 4–5; ФП-28, оп. 9, спр. 114, арк. 2–11.
- ⁷ Держархів Київської обл., ФП-5, оп. 117, спр. 748, арк. 5; Народний Рух України як історичне явище. – “Схід”. Спецвипуск, вересень 2009 р. Донецьк (далі – “Схід”). – С. 1.
- ⁸ Там само, арк. 173–174.
- ⁹ Держархів Київської обл., ФП-28, оп. 9, спр. 114, арк. 7.
- ¹⁰ Держархів Київської обл., ФП-28, оп. 9, спр. 113, арк. 58–59.
- ¹¹ Держархів Київської обл., ФП-1, оп. 88, спр. 466, арк. 86; Народний Рух України як історичне явище. – Там само.
- ¹² Держархів Київської обл., ФП-1, оп. 88, спр. 466, арк. 86; Народний Рух України як історичне явище. – Там само; Болбат Т. Перші осередки Народного Руху України за перебудову на сході України. – “Схід”. – С. 23.
- ¹³ Народний Рух України як історичне явище. – Там само; Болбат Т. Перші осередки Народного Руху України за перебудову на сході України. – Там само, С. 21–22.
- ¹⁴ Лозицький В. “Первісники свободи, державності і демократії”: документи Народного Руху України у фондах ЦДАГО України. – http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_5_2009/121.pdf.
- ¹⁵ Михайло Горинь, правозахисник, дисидент, співголова Народного Руху України. – “Схід”. – С. 10–11.
- ¹⁶ Держархів Київської обл., ФП-1, оп. 88, спр. 466, арк. 66–67. Фрагмент доповіді Д. Павличка наданий у перекладі з російської.
- ¹⁷ Там само, арк. 73. Промова І. Дзюби надана у переказі.
- ¹⁸ Там само, арк. 80. Промова І. Салія надана у переказі.
- ¹⁹ Там само, арк. 83. Промова В. Чорновола подається у переказі та перекладі з російської.
- ²⁰ Держархів Київської обл., ФП-1, оп. 1, спр. 466, арк. 79.
- ²¹ Там само, арк. 88.
- ²² Із’їзд Народного Руху України. – <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
- ²³ Держархів Київської обл., ФП-1, оп. 88, спр. 466, арк. 91. Тут і далі порядок і назва кольорів національного прапора подається на підставі використаних документів.
- ²⁴ Там само, арк. 97.
- ²⁵ Держархів Київської обл., ФП-28, оп. 9, спр. 116, арк. 86.
- ²⁶ Тут і далі збережена орфографія авторів. – Держархів Київської обл., ФП-28, оп. 9, спр. 116, арк. 106–107.
- ²⁷ Там само, арк. 109.
- ²⁸ Держархів Київської обл., ФП-5, оп. 117, спр. 981, арк. 2.
- ²⁹ Рух (партія). – <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
- ³⁰
- ³¹ Держархів Київської обл., ФП-5, оп. 117, спр. 991, арк. 1–5.
- ³² Держархів Київської обл., ФП-5, оп. 117, спр. 991, арк. 109–126.
- ³³ Народний Рух України як історичне явище. – “Схід”. – С. 2; Абліцов В. Як обіцяючи все починалось! – “Схід”. – С. 27–28; Україна–Європа: хронологія розвитку 1800–2010. – К., 2011. – С. 847.

На основе документов Государственного архива Киевской области освещены первые шаги Народного Руха Украины, прошедшего путь от поддержки курса Коммунистической партии на перестройку советского общества на принципах демократии до полного разрыва с КПСС и требования национального суверенитета Украины. Особый интерес представляют стенограммы заседаний парткома Киевской организации Союза писателей Украины, использованные в статье, а также фрагменты выступлений и заявлений известных писателей – основателей Руха Д. Павлычко, И. Драча, В. Яворивского, С. Плачинды и др.

Ключевые слова: Народный Рух Украины (НРУ); I (учредительный) съезд Народного Руха Украины за перестройку; Д. Павлычко; И. Драч; В. Яворивский.

This article written on the documental base of the State archive of Kyiv region describes the first steps of Narodny Rukh of Ukraine (the People's Movement of Ukraine). This movement passed a road from support of Communist Party's policy of Soviet Society reorganization on democratic principles to full break with the CPSU and demand of the sovereign Ukraine. The shorthand records of the sittings of Ukrainian Writers Union's Kyiv Communist organization and fragments of speeches and statements of well known writers – founders of Rukh D. Pavlychko, I. Drach, V. Yavorivsky, S. Plachinda which are proposed by this article may be interesting for different readers.

Key words: Narodny Rukh of Ukraine (the People's Movement of Ukraine); Ukrainian Writers Union; the First (the Constituent) Assembly of Narodny Rukh of Ukraine for reorganization; D. Pavlychko; I. Drach; V. Yavorivsky.